

Танасије Ж. Илић

НЕКОЛИКО ДОКУМЕНАТА О ТРГОВАЧКИМ ВЕЗАМА ИЗМЕЂУ СРБИЈЕ И БАНАТА (1806—1813)

У Историјском архиву Панчева, у фонду Панчевачког магистрата, нашли смо тринаест ћириличких докумената. Први потиче из Правителствујушћег совјета (из 1806), шест од Смедеревског магистрата (три из 1809, два из 1810. и један из 1813), један од Београдског магистрата (из 1809), два од Новака Мајсторовића, члана Смедеревског магистрата (из 1809), један од Ивана Момировића, оборкнеза пожаревачке нахије (из 1810) и два од Кузмана Петровића, пожаревачког пароха (из 1803. и 1810).

Сви ови документи, заједно с датим коментарима, доносе обиље нових података, износе на видело више лица из Панчева која су одржавала пословне везе са Србијанцима, а исто тако и имена неких Србијанаца који су трговали са цесарско-краљевским поданицима.

Интересантно је да је Новак Мајсторовић лиферовао у Банат пепео од дрва, који је био потребан малој фабрици шалитре у Алибунару.

Из неких докумената се види дух и карактер људи који су ометали нормалан развој трговачких послова између устаничке Србије и Баната, али исто тако из њих се види и држање цесарско-краљевских власти и функционера према Србијанцима.

Од Београдског магистрата сачувано је врло мало оригиналних докумената; овај овде је леп прилог за збирку која би обухватила документе за историју Београда.

Овде је и писмо Иве Момировића, писано из логора код Прахова, које открива да су му се трговци његове кнежине обраћали за посредовање чак и онда када је био на фронту.

Све у свему, ови документи бацају нову светлост како на поједина лица, тако и на неке трговачке појаве и поступке њихових виновника.

Напомињемо да су текстови докумената транскрибовани Вуковом азбуком и приређени по данашњем правопису. Наше интервенције дате су у угластим заградама.

1.

Смедерево, 20. децембра 1806.

Правителствујушчи совјет препоручује Г. Поповића и његове компаноње Банатској генералној команди да им дозволи да купе у Банату храну и превезу је у Србију.

Овога трговца Георгија Поповича у компанију препоручујемо висококославној Генералкоманди темишварској и молимо да би му благоволила

дати дозвољеније да он може у Банату једно количество ране купити и у Србију пренети.

У Смедереву 8. декемв[рија] 1806.

(М.П.)¹

Совјет народни сербски

На полеђини документа нема никаквог знака — чиста хартија, један табак, са воденим знаком SM на једној половини, а на другој је знак у виду круне.

Оригинал. Историјски архив Панчево (ИАП), Панчевачки магистрат (ПМ), 1807, бр. 724.

За боље разумевање ове молбе Правителствујућег совјета морамо нарочито да подвучемо да је Панчевачки магистрат истог дана, то јест 20. децембра 1806. године, када је написана молба Совјета у Смедереву, препоручио Банатској генералној команди молбу Харалампџија Живановића, панчевачког трговца, који је још 25. септембра 1806. године добио пасош за извоз 3.000 мерава жита у Хрватску, а тада (20. децембра) замолио Генералну команду да му дозволи да већ купљену количину жита извезе Србијанцима (an die Servianer), јер због ниског водостаја не може да извезе то жито у Хрватску.

Само недељу дана потом, Магистрат је препоручио реченој Команди молбу Јохана Винценца, панчевачког трговца, да извезе Србијанцима 1.000 мерава жита, 1.000 мерава јечма и 2.000 ока брашна, која се количина већ неколико месеци налази у његовој лађи (die bereits durch einige Monate in seinem Schief einbarquirt liegt...)

После три дана (30. XII 1806) Магистрат је затражио, на усмену молбу Стевана Петровића и Симеона Вујића, панчевачких житеља, од Генералне команде пасош за ову двојицу да могу извести храну Србијанцима. Стеван је имао 1.000 мерава јечма и 2.000 центи брашна, а Симеон 1.000 мерава кукуруза и 1.500 мерава пшенице.

Крајем децембра исте године Магистрат се заузео за Јована Рајића, панчевачког кућевласника, који је затражио дозволу за извоз 1.000 мерава пшенице Србијанцима.

Изгледа нам да је оволика ревност за извоз хране у Србију дошла због великог устаничког успеха — освајања београдске вароши — и ради освајања опседнуте тврђаве у којој су били Турци.

А сад о Г. Поповићу и компанији из предње молбе Совјета Генералној команди. Георгије је био смедеревски трговац. Он је 28. децембра 1806. године склопио у Смедереву уговор са Атанасијем Вретом, Јевтом Божићем и Стефаном Дамјановићем, панчевачким трговцима. Из овог уговора (Contract) дознајемо ово:

Прво, да су се ова три панчевачка трговца обавезала да купе жито (Früchten) које им буде дозволила Банатска генерална команда за извоз у Србију: у Београд, Гроцку или Смедерево.

Друго, да је Георгије Поповић њихов компаноњ (mit Compagnon = Mitcontrahent) и да има право да са њима дели на једнаке делове сву добит или штету која из тога после буде настала.

Треће, они се обавезују, а у складу с приложеном молбом Правителствујућег совјета, да месечно лиферију ону количину жита за Смедерево коју им Генерална команда буде дозволила.

¹ Печат Совјета је мало елипсастиг облика и лепо је израђен. Унаоколо пише „Председатељ Совјета Сербскога“, што би значило да га је председник Совјета, у ово доба прота Матија, држао код себе и ударао га на совјетска акта.

Четврто, да ће овај уговор важити све док им се буде дозвољавало да купују жито и да га извозе у Србију.

Компањони су после овога упутили молбу Генералној команди да им дозволи и одреди количину жита и брашна коју могу месечно да извезу у Србију. Магистрат је ову молбу препоручио и експедовао 1. јануара 1807. године, замоливши истовремено и за пасош на основу којег ће се моћи извозити поменута храна.

(Сви ови подаци извађени из аката у истом предмету под сигнатуром 724/1807).

2.

Смедерево, 1. маја 1809.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — моли га да наплати од П. Крачуновића, панчевачког грађанина, 25 форинти, колико овај дугује жени Ст. Стојкића, смедеревског пароха, за вино, и да га присили да јој врати и два празна бурета од по 10 акова у којима је примио вино, јер је ова жена „сиротна и удова остала“.

Из Магистрата смедеревског

Високославному Магистрату [панчевачком] препокорно јављамо: и будући ова жена Стојкича преступила и моли се њејн дуг наплати[ти] ју које она имаде код Петра Крачуновића од вина изискивати 25 ф. и два бурета празна што је примио вино по десет акова, тога ради ми не пропуштамо славному Магистрату објавити да би више реченог Петра претегли и ту вишеремену суму амо [ако је] икако [могуће] издати, јербо је жена сиротна и удова остала.²

По засвидетелству вино примио из Месића манастира који дознају г[осподар] отац игуман.

Остају вам покорни

Магистрат смедеревски

Дано у Смедереву, 19. априла 1809.

[На полеђини другог листа овог табака стоји:]

Из Магистр[ата] смедерев[ског] на високославни Магистрат панчевачки в Панчеву.

Овај акт је примљен у Панчеву 26. маја 1809.
[Дел.] № 217. Прошао кроз 22 седницу Магистратског већа од 30 маја 1809.

Оригинал. ИАП, ПМ, 1809, бр. 2514.

² Панчевачки магистрат је почетком јуна 1809. године позвао Петра Крачуновића, панчевачког грађанина (Bürger), и саслушао га о потраживању удове попадије Стојкичке. Он је признао да је пре неколико година купио вино од Стевана Стојкића, када је овај живео на царско-краљевском подручју као учитељ, и да је задржао бурад код себе, али је вино не само платио у готовом новцу, него је Стојкић једног дана узео и оба бурета и продао их у Панчеву. Најзад вели да му је тај Стеван Стојкић остао дужан 10 форинти, које му је дао као капару за дрва која му није уопште излиферовао.

Магистрат је 3. јуна све то послао Смедеревском магистрату као одговор на његов акт, с напоменом да не може без других непобитних правних доказа присилити П. Крачуновића да плати Стојкичкино потраживање.

Из овог излагања је јасно да је вино о коме је реч добављено из манастира Месића у Банату, да није, дакле, било из Смедерева. (Подаци из истог предмета из кога је и акт Смедеревског магистрата.)

3.

Смедерево, 19. јуна 1809.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — моли га да наплати 250 турских гроша од М. Николића, панчевачког житеља, који толико дугује Н. Мајсторовићу, магистратском члану, за 200 мерица пепела од дрва.

Високославному Магистрату панчевачкоме

Препокорно прошу и моленије нашега господара Новака Мајсторовића, совјетника, које Миленко Николич, жител панчевачки, пре шест недеља примио јест от господара Новака 200 мерица пепела у своју исту тамошњу лађу, која се и данас находи у Панчеву и ученили тај вишеречени пепел по 50 пара мерицу, даклем, свега чини новаца 250 гроша, које се он обрекао да ће то поштено продати и вишереченом господару Новаку ту суму новаца: 250 гроша изручити, за које препокорно молимо да бисте от тог трговца Миленка, који се находи у Контромац[у]³ са обустављеном лађом те вишеречене новаче примили и нашем славному Магистрату послали илити Турчину Диздару чрез квитанцију и препоруку предали.⁴

У Смедереву, 7. јунија 1809.

(М.П.)

Магистрат смедеревски

[На полеђини другог листа овог табака стоји:]

Из Смедерева

Високославни магистрат панчевачки

у Панчеву

Оригинал. ИАП, ПМ, 1809, бр. 2552.

³ Контумац панчевачки.

⁴ Поводом овог дописа, Панчевачки магистрат је позвао Миленка Николића, панчевачког контрибуента, и саслушао га о потраживању Новака Мајсторовића, члана Смедеревског магистрата, иначе родом из Азање. Миленко је признао да је остао Новаку дужан 250 форинти за купљени пепео. Изјавио је да хоће да плати тај дуг, нешто он лично, а нешто Вујица Вулићевић, смедеревски војвода, који му дугује 120 турских гроша, али ако му Новак врати лађу, коју је он купио од Версана Јанчина, панчевачког грађанина, за 300 форинти, па је дао на услугу Василију Стефанову, белоцркванском трговцу, од кога ју је Новак одузео и дао је попу Живојину (Sivoïn). Магистрат је 3. јуна известио Смедеревски магистрат о свему томе и тиме дао одговор на његов акт. (Подаци из истог предмета под бр. 2552.)

Нема сумње да је Василије Стефанов довео на поменутој лађи неку робу из Смедерева, а Новак ју је, дознавши чија је, запленио за обезбеђење свог потраживања.

Пепео од дрвета је купљен ради вађења шалитре из њега, у Алибунару у Банату.

4.

Смедерево, 5. јула 1809.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — јавља да су Ж. Јанковић и Ст. Вујиновић, смедеревски становници, наплатили на име својег потраживања од М. Николића, панчевачког становника, 30 гроша од Турчина Мустафе, а М. Мацин, панчевачки трговац, нека своје потраживање од Мустафе наплати од М. Николића, Јанковићевог и Вујиновићевог дужника.

От стране Магистр[ата] смедер[евског]
на Високославни Магистрат панчевачки

Живоји Јанковић и Стефан Вујинович, житељи смедеревски: от Мустафе Турчина јесу заптили гроша тридесет што њима (јоште от 10-тог маја, како гласи облигација) дужан Миленко Николич гроша 64 јест.

Инди знадујући вишеречени Јанковић и Вујинович да предречени Турчин има давати новаца Миту Мацину, терговцу панчевачкому, јесу се про ули на Суд и ми наћосмо за право да тако преклопе: (и Турчин изручио јест гроша тридесет и с тиме и иматељем горе реченим) и пријателски дајемо вама на знање да Мацин нема више истраживати гроша тридесет од Турчина него от Миленка Николича.

Дано у Смедереву, 23тог јонија 1809.

Магистрат смедеревски

[На полеђини другог листа овог дописа на табаку стоји:]

Из Магистрата смедерев[ског]
на Високославни Магистрат панчевачки нам же
почитаеним с честију да вручитсја
у Панчево

Оригинал. ИАП, ПМ, 1809, бр. 2574.

Да би одговорио на предњи допис Смедеревског магистрата, Панчевачки магистрат је позвао Николу Миленковића, односно Миленка Николића, како се у допису наводи, и саслушао га. Он је изјавио да хоће у Панчеву да плати Живановићу а и Митру Мацину (Масџину) 30 гроша на име својег дуга Турчину Мустафи у износу од 64 гроша, али моли да се не продаду она бурад која се налазе у Смедереву, јер нису његова својина, а он ће ускоро лично доћи у Смедерево па је вољан да поравна сва потраживања која се наводе у допису од 23. јуна [5. јула по новом]. Магистрат је 14. јула известио Смедеревски магистрат о томе.

5.

Смедерево, 18. јула 1809.

Н. Мајсторовић, члан Смедеревског магистрата, Панчевачком магистрату — моли га да наплати 250 турских гроша од М. Николића, панчевачког становника, и да их преда Ђ. Јовановићу, јер он није примио новце од Вујице Вулићевића.

Из Смедерева
на
Славни Магистрат у Панчево

Молим да узмете од Миленка Николића 250 гроша и да предате Ђири Јовановићу будући да ја нисам примио новце од господара Вујице но тако ако ми и[х] Миленко не изручи другојаче не море бити.

Дано у Смедереву 6-га ијулија 1809.

Новак Мајсторович

(М.П.)

[На полеђини другог листа овог дописа на табаку стоји:]

Из Смедерева
на
Славни Магистрат панчевачки
с честију да вручитсја
у Панчево

Оригинал. ИАП, ПМ, 1809, бр. 2592.

6.

Смедерево, 31. јула 1809.

Н. Мајсторовић, члан Смедеревског магистрата, Панчевачком магистрату — поново га моли да наплати 250 турских гроша од М. Николића и да му пошаље или преда Ђ. Јовановићу, панчевачком трговцу.

Из Магистрата смедеревског
на
Високославни Магистрат панчевачки
у Панчево

Ја, Новак Мајсторович, советник Магистрата смедеревског, не отступам високославному Магистрату објавити и молити да бисте моје новце 250 гроша од Миленка Николича одузели и мени амо послали, или вишереченому трговцу Ђири Јовановичу предали, које ја пре на њега препоручио јесам.

Дано у Смедереву 19го јолија 1809.

Новак Мајсторович
тајни совјетник

(М.П.)

Муром потврђено

[На полеђини другог листа овог дописа на целом табаку стоји:]

Из Смедерева
на
Високославни Магистрат панчевачки
да вручитсја
у Панчево

Оригинал. ИАП, ПМ, 1809, бр. 2592.

7.

Београд, 16. августа 1809.

Београдски магистрат Панчевачком магистрату — јавља да му је познато да један Београђанин дугује Дамјановићу, панчевачком трговцу, неку суму новача, али и да Грк Ђорђе Вира, панчевачки житељ, дугује 600 турских гроша овдашњем Дамјановићевом дужнику, те моли да пошаље тога Ђорђа у Београд „на одговор“, па ће се онда Дамјановићево потраживање окончати.

Славному Магистрату панчевачкому
Здраствовати желимо!

Извјестно знамо да Магистрат славни панчевачки знаде, да некакву суму новача г[осподар] Damjanovits⁵ има примати у нашој страни, у Београду, но будући да је неки Грк Ђорђе Вира овому истому дужнику г. Damjanovitsa 600 гроша дужан, и да некоим начином не море се од Вире наплатити, тога ради славному Магистрату панчевачкому препоручујемо, да би изволио тог Ђорђа Виру к нама у Београд на одговор послати и дело г. Damjanovitsa окончаће се, које јављајући остајемо истинити.⁶

У Београду, августа 4. 1809

(М.П.)

Магистрат београдски

Оригинал, ИАП, ПМ, 1809, бр. 2625 (347).

8.

Смедерево, 23. маја 1810.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — јавља му да је Петко, смедеревски терзија, продао Н. Козаровићу, панчевачком односно земунском становнику, 55 ока лоја за 67 турских гроша и 20 пара, па моли да притегне дужника да исплати свој дуг.

Из Магистрата Смедеревске нахије
на
Високославни Магистрат панчевачки
у Панчево

Неки наш жител Петко Терзија дао 55 ока лоја некому Николи Козаровићу, жителу панчевачком,⁷ и тај лој погодили су оку по 50 пара,

⁵ Стеван Дамјановић, панчевачки трговац, који је имао многе пословне везе са Србијанцима. Од Младена Миловановића је 1813. године, после пада Србије, потраживао и 8.866 турских гроша (пијастера).

⁶ Панчевачки магистрат је одговорио Београдском магистрату да је саслушао Ђорђа Виру, панчевачког житеља, и да је овај рекао да не признаје никакав дуг, али ће се упутити у Борчу, у кордонску станицу, где га неки од чланова Београдског магистрата може чути и добити разјашњење целе ствари.

⁷ Никола Станимировић, alias Козар(ович), родом из Глибовца, живео је неко време у Панчеву, а потом у Земуну, где је и кућу имао. О њему више у трећој књизи *Грађа из земунских архива за историју првог српског устанка*, на стр. 80—84.

засекло је новаца 67 гроша и 20 пара, које је гореречени Петко двапут изискивао те новце од Николе и није му хтео поштено изплатити. Тога ради молим високославни Магистрат панчевачки да би горе поменутог Николу Козаровича претегли да он без речи те новце опоменутому нашем Петку изручи; чрез толико новаца ми нисмо ради Вама писати и досађивати да би се то једанпут измирило.

У Смедереву, маја 11-го 1810-го года

С почитованијем
(М.П.) Магистрат смедеревске нахије

[На полеђини другог листа овог дописа на целом табаку стоји:]

Из Магистрата смедеревске нахије
на
Високославни Магистрат панчевачки
с високим почитованијем
у Панчево

Оригинал. ИАП, ПМ, 1810, бр. 3182.

9.

Смедерево, 8. јула 1810.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — одговара да је из његовог дописа сазнао да се Станко Циганин налази у Панчеву, па моли да га пошаље у Смедерево „његовој деци“, а и ради истраге, јер се „доказује да је он овде учинио неке ствари“.

На
Високославни Магистрат панчевачки

Из вашег честног писма разумели смо за Станка Циганина, који се у Панчеву налази. Молимо да бисте изволили њега послати у Смедерево његовој деци. Будући да су његова деца амо у Смедереву, за које се доказује да је он овде учинио неке ствари, које би добро било да се амо поврати, тога ради ако би изволили по нашему зактевању и молимо да га пошаљете да се извиди за њега.

У Смедереву, јулија 26го 1810

Остајемо почитујући и пребивајући покорни
Магистрат смедеревске нахије
(М.П.)

[У оквиру печата пише:]

„Смедеревски магистрат“

[На полеђини другог листа овог дописа на целом табаку стоји:]

Из Магистрата смедеревског
на
Високославни цес. кр. Магистрат панчевачки
честно

у Панчево

Подобајет

Оригинал. ИАП, ПМ, 1810, бр. 3310.

10.

Пожаревац, 11. августа 1810.

Кузман Петровић, пожаревачки парох, команди Немачко-банатске регименте и Кордонској команди — излаже да је дао Ст. Дамјановићу, панчевачком трговцу, 403 турска гроша и 13 пара да му за те новце набави казан и купи коње, и на то му је Дамјановић дао облигацију, али после дугог времена не даје казан и коње нити новце враћа, па моли да се Дамјановић присили да новац врати. — Указује на незгоде и сметње у вези са тим његовим новцем.

Високославној Региментс- и Кордонскоманди панчевачкој

Јављамо Вам како јесмо писмо од Дамјановића примили, али ја нисам са шном задовољен, зашто се мој дуг с овом приликом наплатити неће (: за из Петке Георгије Сарајлија; речени Дамјановић [је] са собом њега довео, и како су они трговали то ја не знадем). Горе речени Георгије јоштер њега дужи [= тужи], — а речени Георгије свакога вашара на Ковинску скелу долази. Он може њега тамо наћи и с њим јесап чинити. Никола Дражиловић, Јевта Рогоћ, Миладин за жито, од Антонија капара за восак, он се одговара да је он на Дамјановића чекао и штету на воску имао и капару не даде, а други горе опоменути јоштер њега дуже [= туже]: Васа Протић за 500 гр[оша]. Јове Протића жена и деца у Земуну [бораве], а Васе и Арсе жене и деца у Белој Церкви. Они намеравају [за] који дан превести [се] на нашу страну. Тако речени Дамјановић нека моли славну Региментс- и Кордонскоманду да им не допусти превести [се] докле му дуг не наплате, зашто се другом приликом од њи узети не може, а и сав његов дуг нека му они наплате, они можеду лакшије извадити неже ли ја.⁸

⁸ Први пасус ове поп-Кузманове представке (или тужбе) врло је нејасан. Пошто не располажемо преписком између њега и његовог дужника Дамјановића, која би нам омогућила да сагледамо праву истину, покушаћемо да овде дамо највероватније разјашњење.

По свему судећи, Стеван Дамјановић је и раније, као и у последњем писму, упућивао попа Кузмана на своје дужнике у Србији да на име свог потраживања од њих наплати 403 гроша и 13 пара. Поп Кузман је свакако то и чинио, али је увек бивао разним изговорима одбијен. Стога је овом приликом решио, јер му је било досадило да вали Дамјановићеве „рестове“ да би себе намирио, да преко цесарско-краљевске власти тражи само од Дамјановића, коме је новац у својој кући, за својим „асталом, на ручку, њему честно у руке предао“. Зато и вели у почетку ове представке (тужбе): „ја нисам са шном (Дамјановићевим писмом) задовољан“, јер је видео да се његово потраживање и „овом приликом наплатити неће“. После тога наводи имена неких људи, на које га је свакако Дамјановић упућивао у својим

Дамјановића облигација, [што је] код мене, гласи: Сврху 403 гр [оша] 13 пара, које ја, долу подписати, пароху Кузману Петровићу дужан остајем, за које новце један казан от мене назначит и коње купити обавезао [се] јесам; ако ја не би могао именовате ствари њему испунити, морам речену суму у новцу предати.

У Пожаревцу, 15-га априлија 1808.

Дамјановић

Високославна Региментс- и Кордонскомандо, на другом прошествију пред господем Богом, моја грешна дужа [= душа] да одветује, ако ја не будем речену суму новаца у мојој кући, за мојем асталом, на ручку, њему честно у руке предао. После, година дана прошло кад ми је облигацију дао како ми је дужан остао. Славна господо! питајте реченога Дамјановића је ли истина тако било и честно примио, а он мени шиље [поруку] да ја његове рестове [потраживања] вадим. Питајте га колико је пута у толико дуго време његове дужнице на рачун и на исплаћивање звао, а кад су му дужни што ће и [x] звати кад [су] сами сви ишли у његову кућу. Кад је наш вилајет прошавшег лета од непријатеља [опустошен, освојен, и он је] у вашу Цесарију пребегао био. Том приликом, кад су му дужни били, да и [x] је тамо пофатао и себе наплатио; али је све то фалинка код реченога Дамјановића. Зашто није он трговао са честни[м] трговци[ма], како и други тергују и себи наплаћују, него тергује с лопови[ма] и с хајдуци[ма]? Срамота је речи [= рећи] да је и сам како су и они. Он је мислио њи варати, а они њега преварили [те] због њиног неваљалог посла да ја морам толико време за моје добро страдавати и толико славној господи немирност давати.

Славна господо, региментс- и кордонскокомандати, ја вас понизно и покорно молим, мени је срамота више за тај дуг тужбу предавати, зашто се мени већ досадило њему писати, а он је мени одговарао да га пречекам, а ја докле сам имао с чим уживати себе, ја сам га чекао. Данас је вама свима познато да смо ми од непријатеља погорели и сва наша потребна уживљенија изгубили; данас, ако му је господ бог даровао, јошт да ме позајми да се сад у нужди помогнем, а он ни моје не даде што са [м] му руком дао.

Славна господо, региментс- и кордонскокомандати, вас покорно молим за реченог Дамјановића, како му облигација гласи — казан или коју је суму новаца примио, — нека сам дође на ковинску скелу да се намиримо и наплатимо, зашто је од народа срамота, а од господ бога грех, толико дуго време мала ствар мени сиромашу стојати код њега. Јоштер до осам дана најдуже чекају га, ако хоћете правителствујушчи и судејски да ми моје наплати по вашој високославној Региментс- и Кордонскоманде заповести, како сам ја њему у руке предао честно, равним начином нека и они мени моје испуне, зашто рука руки суди. Ја сам њему дао, од њега иштем, а они с киме су трговали нека изволи њих звати и рачун с њима вадити и себе наплатити, зашто нити ме је питао, нити ми је

писмима, па вели и за њих да и они туже Дамјановића, сваки за понешто. Док овде наводи да га и Васа Протић тужи за 500 гроша, дотле се из оног писма од 13. августа, које доносимо овде као документ бр. 11, види да он тужи Васу Протића за 500 гроша.

казао, нити ја знам с киме је и како је он терговину водио; коме је дао нека иште.

Од осам дана далше, ако ми не исплати и не могу ја моје судејски извадити, ја ћу уфатити вашег трговца на нашој страни и себе ћу наплатити, а ја сам све његове пункте и прилике вама објавио какве су и од куда може они његов дуг наплатити само у време докле они нису превезли њиову децу на ову страну.

И реченог Дамјановића [је] кривица: година дана Васа Протић у Белој Церкви седи, а они често на Паланку долазе, зашто свој дуг не иште него га на мене предаје. Кад ја нисам човеку дао како ћу искати, а кад бису они дали ја би[х] узео и његово код мене не би изгубљено било.

Дано у Пожаревци 30го Јула 1810.

Кузман Петровић
парох
слуга покорни

[На полеђини другог листа овог писма од целог табака стоји:]

Високославној Региментс- и Кордонскоманди надлежит
у Панчево
и Ковин

Оригинал. ИАП, ПМ, 3409/1810.

Да би се потпуно и правилно разумела ова представка Кузмана Петровића, пожаревачког пароха, потребно је рећи ово.

Мајор Нестор, командант Горњодунавске кордонске команде, написао је 15. августа 1810. године из Ковина Панчевачком магистрату један допис, у коме му јавља да је добио рачун Стефана Дамјановића, панчевачког трговца, по коме овај потражује од Јанка Ђорђевића, смедеревског житеља, 825 пијастера, па је одмах саопштио Кузману Петровићу да може на име свог потраживања од Ст. Дамјановића наплатити тражену суму од реченог Јанка Ђорђевића, који је тада био банкрот. Међутим, К. Петровић му је на то написао ову представку као одговор, коју је послао Магистрату на увид.

Исто тако је примио од Ивана Момировића, пожаревачког оборкнеза, који се тада налазио у логору код Прахова, једно писмо (ein Schreiben „von dem Poscharovazer Ober-Knessen Ivan Momirovich, welcher sich dermahlen in[-m] servischen Lager bey Praha befindet, . . .) према коме поменути Дамјановић дугује Дамјану Николајевићу, Пожаревљанину, 200 фор. па прилаже оригинал и тога писма Магистрату да га види.

Пошто је поп К. Петровић тражио да му Дамјановић врати новац који му је дао, а неће ни да чује за његова потраживања од Србијанаца, од Јанка Ђорђевића и других, мајор Нестор моли Магистрат да нареди трговцу Дамјановићу да дође 23. августа на Ковинску скелу па да своје дугове ту, у његовом присуству, регулише како с попом Кузманом, тако и с Дамјаном Николајевићем, а он ће уредити да тога дана дођу обојица из Србије. Ако се то питање не реши споразумно, онда ће ови Србијанци гледати да ухвате ма кога цесарско-краљевског поданика кога буду нашли у Србији, ради наплате, а то ће још више замрсити ствар.

Даље је писао Магистрату да га је командант Смедеревске тврђаве, Вуле Илић, једним писамцетом (Note) известио да је Јанко Ђорђевић, смедеревски житељ, од кога

Ст. Дамјановић потражује наведену своту, толико осиротео да је прави банкрот, па сада не може ништа учинити, јер су све српске старешине на бојном пољу, да би трговац Дамјановић дошао до свог потраживања. Стога је неопходно потребно да се тај човек упути да одређеног дана дође у Ковин.

Поменути смелеревски командант га је замолио још и за то да предузме све што може да Лазар Стефановић, панчевачки грађанин и трговац, који дугује Благоју Томашевићу, смелеревском житељу, 1.870 пијастера за купљене свиње, плати свој дуг Благоју. Стога моли да Магистрат нареди трговцу Л. Стефановићу да свој дуг плати, или, пак, ако има разлоге због којих то неће да учини, да и њега присили да и он дође 23. августа на Ковинску скелу и ту ствар уреди са својим повериоцем. (Подаци из истог предмета.)

Из једног акта Панчевачког магистрата дознајемо да је Лазар Стефановић, марвени трговац, продао Стојку Трандафилу из Великог Сент Миклоша, у Мађарској, 151 комад мршавих свиња, дотераних из Турске, чија је цена, заједно са свим трошковима, износила 73 фор. пар. [ИАП, ПМ, 1809, бр. 2605 (314).]

11.

Логор код Прахова, 29. јула 1810.

И. Момировић, војвода Пожаревачке нахије, мајору Нестору, команданту Горњодунавске кордонске команде — шаље му Ј. Николајевића, пожаревачког становника, с молбом да дозове капетана Дамјановића ради обрачуна, јер дугује 200 фор. Ј. Николајевићу.

Високоблагородному господару мајору и кордонкоманданту
ковиначкому

Милостиви Господине,

Представљајући Вама Јанка Николајевића, житеља пожаревачкога, и обвезујући се с Вама у љубов, да изволите призвати г. капетана Дамјановича⁹ чрез рачуна који с горе напоменутих Јанком имаде му давати 200 форинти што међу њима имаду. Нека се по правој цифри рачунској пред Вашим Високоблагородијем намире, које и ја Вами обвезујем се за свегда што од Вас препоручено буде послужити.

У лагеру код Праове,
17го јулија 1810. год.

В прочем јесам
Иван Момировић
војвода пожаревачке нахије

[На полеђини другог листа овог дописа на целом табаку стоји:]

Из логора сербскога и россијскога
високоблагородному господину мајору и кордонскоманданту
у Ковину

Оригинал. ИАП, ПМ, 1810, бр. 3409.

⁹ По свему судећи, овај капетан Дамјановић је Стефан Дамјановић, панчевачки трговац, само је био капетан домобранске компаније, јер су угледни трговци по војним комунитетима били потпоручници, поручници и капетани домобранских компанија.

12.

Пожаревац, 13. августа 1810.

К. Петровић, пожаревачки парох, команди Немачко-банатске регименте и Кордонској команди — образлаже због чега Дамјановић тужи В. Протића за 500 турских гроша, па моли да реченога Дамјановића упути да дође на Ковинску скелу и ту потражи свој дуг, а он да плати што је дужан, иначе ће ухватити неког цесарско-краљевског трговца у Србији и од њега наплатити своје потраживање.

Славна Региментс- и Кордонскомандо,

Што Дамјановић дужи [= тужи] Васу Протића за 500 гроша, то су њему земаљски господари армицију, што је рану и прочита годину дана по земљи терговао, [наплатили], а прочи дужници њега дужу [= туже], на то молимо да изволи славна Региментс- и Кордонскоманда реченога Дамјановића уредити да дође на коњску¹⁰ скелу да тражи свој дуг кому је што дао, а моје да наплати [= исплати], зашто ако се не наплатимо до осам дана, хоћу вашег трговца уфатити на нашој страни и свој дуг узети. Најчистије [је] сваки свој дуг да плаћа који је од кога узео.

У Пожаревцу 1го августа 1810.

Кузман Петровић
парох

[Полеђина овог дописа на полутабаку је чиста, нема ни ознака кад је примљен.]

Оригинал. ИАП, ПМ, 1810, бр. 3409.

13.

Смедерево, 1. априла 1813.

Смедеревски магистрат Панчевачком магистрату — излаже да се „баба“ Јованка из Вучака код Смедерева налази у Панчеву, заједно с ћерком Маријом, код Николе Сегединца, куда су побегле пре „три године“, па моли да дозволи њеном сину Божиљу, који иде да је посети, да је отуда преведе у Вучак, где има два сина, пошто је „веома слаба, при том јоште болна...“

Из Магистрата смедеревског
на
Славни Магистрат у Панчеву

Нека баба, именем Јованка, са њеном кћерју именем Маријом, из села Вучака, Нахије смедеревачке, која овамо два своја рођена сина имаде, у случајном времену, прежде три године, с прочим народом прешла [Дунав] и у Панчеву заостала, и данас [онде] наводи се с кћерју,

¹⁰ Ковинска скела.

у кињежанском крају, код Николе Сегединца седи. Будући та жена веома слаба, при тому јоште болна особито да јој је нужно тамо живети, за коју походи њезин син именом Божило отуда амо ју привести, покорнејшеје С. М. П. [Славни Магистрат панчевачки] молимо да би ју изволили, аки за једну сироту зделили милост, ако својим синовима отпустити дозволили, који подчињено законом уставу своју родителницу до смрти дужни почитовати и хранити.

Дано у Смедереву 20-ог марта 1813. года

Покорни слуга
Радивој Станојевич
член

[На полеђини другог листа овог дописа на целом табаку стоји:]

Из Магистрата смедеревског
на
Славни цес-краљ. Магистрат
с почитанијем
у Панчеву

Оригинал. ИАП, ПМ, 1813, П. 1912.

Магистрат је примио овај допис 10. априла 1813. и одмах известио о томе Банатску бригаду у Панчеву. Бојећи се шпијунаже, а и из предострожности што се не врше виша наређења, Бригада му је с пуно прекора већ 12. априла одговорила ово:

Бригади пада у очи и чуди се што је та жена могла са својом ћерком толико дуго боравити на граници, јер, према постојећим наређењима с високог места, а то је уопште познато, не смеју се Србијанци толерисати на граници. Да је Полицијски уред тачно и исправно вршио своју дужност, Магистрату не би промакао тако дуг боравак тих жена овде у граду. Стога је Бригади потребно разјашњење како су те жене дошле овамо, по чијем су одобрењу остале овде и ко је дозволио граничару Николи Сегединцу да их прими у своју кућу, а затим да ли је старичино сиромашно стање заиста такво да би се могло дозволити да се врати у Србију: — Ако је Н. Сегединца држао та лица, не пријављујући њихов боравак, код себе по своме нахођењу и самовољи, пренебрегавајући сва виша наређења, онда га треба строго казнити. Запажене су овде многе извршене самовољности и многи случајеви који су Полицијском уреду били незапажени, а због којих би Магистрат могао бити позван на одговорност.

Поводом овога акта и наређења, Магистрат је затражио подробен извештај од Полицијског уреда о овој ствари и овај је одмах (13. априла) поднео Магистрату извештај: да је Јованка Павловић прешла овамо приликом инвазије Турака у Србију 1809. године и великог бекства Србијанаца у цесарско-краљевске земље, да је издржала карантен у Панчевачком контумацу, а по изласку из њега отишла у Вршац, где је као заиста нема (мутава) живела од просјачења. Отуда се после вратила у Панчево и живела, годину дана непријављена, у квартиру код Тимотија Томића, панчевачког контрибуента, који ју је, наводно, упознао у Вршцу. Одатле је прешла у дом Николе Влашког, alias Сегединца. И ту је живела издржавајући се од просјачења. Пошго и ту тавори и немоћна је, њена је жеља да се врати у свој Вучак, одакле је и дошла овамо. Нема никаквих сметњи да се њеној жељи изиђе у сусрет. Никола је изјавио да је она врло мирна, а да ју је држао у своме дому зато што је видео да је нема

и сирота и да је тиме чинио само богоугодно дело, а њена кћи Марија је помагала у његовом домаћинству, као и у Тимотијевом што је раније чинила. И Никола и Тимотије су сматрали да нису чинили никакво зло што нису пријавили ни мајку ни ћерку, јер нису биле опасне ни штетне.

Примивши овај извештај, Магистрат је 14. априла известио о свему Бригаду, а Тимотија Томића казнио затвором од 24 часа.

Ове обе жене су после неколико дана предате на скели неким Грочанима који су лиферовали дрва за Панчево и тако су прописно експедоване у Србију.

ETLICHE DOKUMENTE UEBER DIE HANDELSBEZIEHUNGEN ZWISCHEN SERBIEN UND BANAT (1806—1813)

Der Autor dieser Beilage veroeffentlicht dreizehn wichtige Dokumente, die sich auf die Handelsbeziehungen zwischen Serbien und Banat im Anfange des XIX Jahrhunderts beziehen. Das erste Dokument stammt von dem Serbischen Volkssenat (aus dem Jahre 1806), sechs von dem Magistrat in Smederevo (drei aus dem Jahre 1809, zwei aus dem Jahre 1810 und ein aus dem Jahre 1813), ein vom Magistrat in Beograd (aus dem Jahre 1809), zwei vom Novak Majstorowitsch, Mitglied des Magistrates von Smederevo (aus dem Jahre 1810), ein vom Ivan Momirowitsch, Oberfuersten des Kreises von Požarevac (aus dem Jahre 1810) und zwei vom Kuzman Petrowitsch, Pfarrer aus Požarevac (aus dem Jahre 1808 und aus dem Jahre 1810).

Alle diese Dokumente werden im historischen Archiv in Pantschewo, im Bestande von Tatsachen des Magistrates von Pantschewo aufbewahrt. Ihnen entnehmen wir eine grosse Menge ueber die Handelsbeziehungen der Pantschewoer mit den Serben

Diese Dokumente erklaren uns unter Anderen auch den Sinn und den Charakter der Leute, die den normalen Ausbau der Geschaeftstaetigkeit zwischen dem aufstaendischen Serbien und Banat gehemmt haben und aus ihnen sieht man das Verhalten der kaiserlich-koeniglichen Behoerden und der Funktionaere gegenueber den Serben.